HİSBE : الحسبة

İslâm devletlerinde genel ahlâkı, kamu düzenini korumak ve denetlemekle görevli teşkilât.

2.4. İyiliği Emretme, Kötülükten Sakındırma

Toplumda ortak bir şuurun meydana gelmesini sağlayan iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma ilkesi, İslam'ın temel dinamiğidir. Kur'an'da çocuklara, kadınlara, yaşlılara, çevreye, insan haklarına, toplumsal barışa ve iş hayatına yönelik zararlı ve yıkıcı eğilimlerin etkisiz kılınmasını, fitne ve fesadın önlenmesini ihtiva eden çok sayıda hüküm bulunmaktadır.[22] İyiliği emretme ve kötülükten sakındırma ilkesinin ihmali, insani değerler sisteminin zayıflamasına, insanın amaçsız hale gelmesine, toplum hayatında telâfisi mümkün olmayan sorunların ortaya çıkmasına sebep olur.

İslam devleti, Hisbe teşkilatını kurarak iyiliği emretme ve kötülükten sakındırma konusundaki sorumluluğunu yerine getirmiştir. Dinî gayreti ve bilgisi yüksek kimseler de vaaz, irşad ve nasihatlerle iyiliğin gelişip yayılması, kötülüğün zararlarından korunulması yolunda çaba harcamıştır. Dinî ve ahlaki hayatın gelişmesine ve kamu düzeninin sağlanmasına katkıda bulunmak, bir Müslümanlık ve vatandaşlık borcu sayılmıştır.

BİLGİ NOTU

Hisbe اَلْحِسْبَةُ

Kur'an'da yer alan "Sizden iyilikle emreden, kötülükten sakındıran bir topluluk bulunsun" (Âl-i İmran suresi, 114. ayet) emri, Hisbe denilen teşkilatın vücut bulmasını sağlamıştır. Kaynaklarda Asr-ı Saadet'ten itibaren tüm İslam ülkelerinde Hisbe teşkilatının kurulduğu açıkça belirtilmektedir. Hisbenin kapsamı çok geniş olmakla beraber temel görevi fert, toplum, devlet hakları ile kamu ahlâk ve düzeninin korunmasıdır. Hisbe faaliyeti Müslümanlar için farz-ı kifaye sayılmıştır.

Hisbe işini yapan görevliye muhtesib denmiştir. Hisbe faaliyetleri, muhtesib için hukukî-resmî bir görevin icrası mahiyetinde bir sorumluluktur. Muhtesib, iyiliği emir ve kötülükten yasaklamada, öğüt verme ve uyarma gibi çeşitli görev ve yetkilere sahiptir. Hizmetine karşılık kendisine maaş tahsis edilirdi.

Cengiz Kallek, "Hisbe," DİA, C 18, s. 133.

20 M. Asım Köksal, İslam Tarihi, C 6. s. 150.
21 Mehmet Akif Aydın, "Anayasa," DİA, C 3, s. 153.
22 bk. Enfal suresi, 73. ayet; Hud suresi, 116. ayet; Müslim, Birr 32; Buhari, Cihad 148; Müslim, Cihad 24-25; Ebû Davud, Cihad 90; Ebû Davud, Cihad 90, 121.